

Afrit 7 Zwartemeer, A37

Onderzoek naar beschermde natuurwaarden

projectnr. 219668
revisie 04
23 november 2010

Auteur

ing. J.M. Kamerling

Opdrachtgever

Rijkswaterstaat Noord-Nederland
Postbus 2301
8901 JH LEEUWARDEN

datum vrijgave

23 november 2010

beschrijving revisie 04

Definitief, gewijzigde ligging op- en afrit

goedkeuring

ir. M. Korthorst

vrijgave

drs. S.B.W. Hammink

	Inhoud	Blz.
1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding	2
1.2	Wettelijk kader	2
1.3	Doel	3
1.4	Werkwijze	3
1.5	Leeswijzer	4
2	Gebiedsbeschrijving	5
2.1	Beschrijving projectgebied	5
2.2	Bureaustudie	6
2.3	Veldbezoek	6
2.4	Waargenomen en te verwachten beschermde soorten	8
2.5	Conclusies natuurwaarden	9
3	Toetsing effecten voorgenomen ingrepen	11
3.1	Beschrijving ingreep	11
3.2	Effecten op beschermde soorten	11
3.3	Mitigerende maatregelen	14
4	Conclusies en aanbevelingen	16
4.1	Conclusie	16
4.2	Zorgplicht	16
4.3	Voorbehoud	17
	Geraadpleegde bronnen	18
	Bijlage 1: Natuurwetgeving	19

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Rijkswaterstaat is voornemens om de toe- en afrit 7 Zwartemeer naar en van de rijksweg A37 aan te passen. Het vigerend bestemmingsplan staat deze aanpassing voor wat betreft een klein perceel niet toe. Wegens deze strijdigheid is voor dit perceel het opstellen van een nieuw bestemmingsplan noodzakelijk (zie ook figuur 1).

Om de plannen juridisch-planologisch mogelijk te maken is een toets op ecologische waarden van het plangebied noodzakelijk. Hiervoor dient voorliggend rapport. Oranjewoud heeft eerder een onderzoek gedaan naar beschermde natuurwaarden ten behoeve van de verbreding van de N37 naar de A37. Binnen deze toets is gebruik gemaakt van de hiervoor gemaakte rapportage (Braad, 2005).

1.2 Wettelijk kader

De Nederlandse natuurwetgeving valt uiteen in gebiedbescherming en soortbescherming. Onder de gebiedbescherming vallen bijvoorbeeld gebieden die aangewezen zijn in het kader van de Vogel- en/of de Habitatrichtlijn (Natura 2000) of onderdeel zijn van de Ecologische Hoofdstructuur. Het projectgebied ligt niet in of nabij een Natura 2000-gebied en ook niet in of nabij een gebied dat deel uitmaakt van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Een toetsing van de effecten op de kenmerkende waarden van het EHS-gebied is noodzakelijk, indien het plangebied in een EHS-gebied ligt.

De soortbescherming is geregeld in de Flora- en faunawet. Deze geldt overal in Nederland. In het kader van de Flora- en faunawet is een groot aantal plant- en diersoorten beschermd. Om bij het opstellen van plannen, dan wel bij de uitvoering van de werkzaamheden, rekening te kunnen houden met de aanwezige beschermde plant- en diersoorten is het noodzakelijk om te weten welke soorten in het gebied voorkomen.

Indien als gevolg van werkzaamheden ten behoeve van ruimtelijke ontwikkelingen beschermde soorten worden geschaad, is een ontheffing ex art. 75 Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze moet worden aangevraagd bij het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Het is daarbij van belang om te weten tot welke beschermingscategorie de aanwezige soorten behoren.

De beschermde soorten zijn ingedeeld in drie categorieën:

- algemene soorten waarvoor geen ontheffingsplicht geldt wegens een complete vrijstelling (tabel 1-soorten);
- strikt beschermde soorten waarvoor een ontheffingsplicht geldt voor werkzaamheden die leiden tot verstoring van deze soorten of vernietiging van het leefgebied (tabel 3-soorten);
- overige soorten ('middengroep') waarvoor een vrijstelling geldt, indien wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. Voor het onderhavige project is een dergelijke gedragscode momenteel niet van toepassing, zodat ook voor deze soorten een ontheffingsplicht geldt. De voorwaarden waaronder voor deze soorten (tabel 2-soorten) een ontheffing kan worden verkregen zijn minder streng dan voor de strikt beschermde soorten.

Daarnaast geldt voor **alle** soorten, ook de niet beschermde soorten, een algemene zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat de initiatiefnemer redelijkerwijs maatregelen neemt, dan wel redelijkerwijs handelingen met negatieve effecten achterwege laat, om schade aan plant- en diersoorten zoveel mogelijk te beperken.

In bijlage 1 wordt nader ingegaan op de huidige natuurwetgeving.

1.3 Doel

Het doel van voorliggende toetsing is het opsporen van strijdigheden van de voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling met de huidige Flora- en faunawet. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek worden vervolgstappen aangegeven (bijvoorbeeld het aanvraag van een ontheffing ex art. 75 Flora- en faunawet).

1.4 Werkwijze

Om eventuele strijdigheden van de plannen met de Flora- en faunawet op te sporen, dienen de volgende vragen te worden beantwoord:

1. Welke wettelijk beschermde soorten komen in het plangebied voor? Welke status hebben deze soorten?
2. Welke invloed heeft de geplande ingreep in het betreffende gebied op de (strikt) beschermde soorten?
3. Hoe kunnen eventuele negatieve effecten op (strikt) beschermde soorten voorkomen dan wel verzacht worden (mitigerende maatregelen)?
4. Indien negatieve effecten niet (geheel) te voorkomen zijn, welk vervolg traject dient dan doorlopen te worden?

Om bovenstaande vragen te beantwoorden zijn de volgende stappen doorlopen.

Stap 1. Bureaustudie

Op basis van literatuuronderzoek en verspreidingsatlassen is nagegaan of er wettelijk beschermde planten- of diersoorten in het projectgebied voorkomen. Bij het Natuurloket is gecontroleerd of actuele verspreidingsgegevens verkregen kunnen worden.

Stap 2. Veldbezoek

Na het bureauonderzoek is een veldbezoek uitgevoerd in het projectgebied. Hierbij is, op basis van de gegevens van de bureaustudie, beoordeeld voor welke soorten het projectgebied daadwerkelijk een geschikte habitat biedt en daarmee welke soorten er daadwerkelijk voor kunnen komen.

Stap 3. Effectenonderzoek

Op basis van de beschrijving van de voorgenomen ingreep en de verzamelde gegevens van stap 1 en 2 zijn de (mogelijke) effecten (vernietiging, verstoring, versnippering biotoop) op de verwachte beschermde soorten beschreven. Voor de beschreven negatieve effecten worden verzachtende (mitigerende) maatregelen voorgesteld.

Stap 4. Conclusies en advies met betrekking tot een ontheffingsaanvraag

Op basis van stap 1 tot en met 3 zijn conclusies getrokken met betrekking tot eventuele overtredingen van verbodsbepalingen zoals genoemd in de Flora- en faunawet, art. 75. Het rapport wordt afgerond met aanbevelingen voor vervolgstappen.

1.5 Leeswijzer

De kern van het rapport bestaat uit de conclusies en aanbevelingen van de toetsing. Deze zijn beschreven in hoofdstuk 4. Aangegeven wordt welke vervolgstappen noodzakelijk zijn. De achtergrondinformatie van de toetsing is beschreven in de hoofdstukken 2 en 3. In hoofdstuk 2 is beschreven welke beschermde soorten op basis van de met de bureaustudie en het veldbezoek verzamelde informatie in het projectgebied verwacht mogen worden. In hoofdstuk 3 zijn de voorgenomen ingrepen beschreven. Vervolgens is aangegeven wat de effecten hiervan op de verwachte beschermde soorten zijn. Zo nodig zijn maatregelen voorgesteld om effecten te voorkomen, dan wel te beperken. In bijlage 1 zijn de wettelijke achtergronden weergegeven van de voor dit onderzoek van belang zijnde natuurwetgeving.

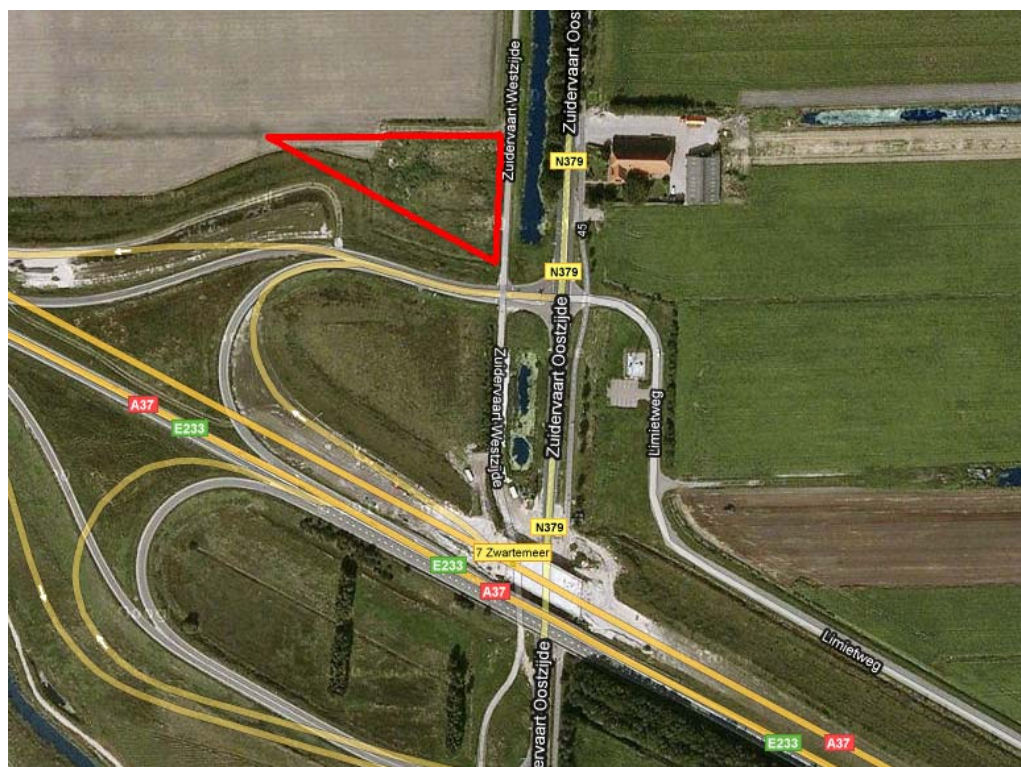
2 Gebiedsbeschrijving

2.1 Beschrijving projectgebied

Het plangebied ligt langs de A37 ter hoogte van afrit 7 Zwartemeer en is onderdeel van de gemeente Emmen.

Noordelijk van het plangebied bevindt zich een intensief gebruikte akker. Westelijk loopt de bestaande wegberm, grotendeels op een talud, richting een bosgebiedje. Ten zuiden van het plangebied bevindt zich de huidige afrit van de A37 en zuidelijk daarvan tussen de afrit en snelweg een half-natuurlijk grasveld. Oostelijk van het plangebied ligt een ventweg welke in gebruik is als fietspad, de Zuidervaart, een bomenrij en de N379.

De ligging van het plangebied is globaal weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: Globale ligging plangebied (rode omlijning), waarbij de oude situatie (luchtfoto en wegenpatroon) goed zichtbaar is (bron ondergrond: GoogleMaps, 2010).

2.2 Bureaustudie

Om een indruk te krijgen van de beschermde natuurwaarden in de omgeving van het plangebied is het Natuurloket geraadpleegd. Het Natuurloket is een database waarin op kilometerhok niveau ecologische gegevens zijn opgeslagen. Het plangebied bevindt zich in kilometerhok X:266/Y:528 (zie figuur 2). Het voorkomen van beschermde soorten binnen dit kilometerhok is alleen voor vaatplanten (één tabel 1-soort) en watervogels goed onderzocht en voor dagvlinders redelijk. Zoogdieren zijn slecht onderzocht, maar er zijn wel twee beschermde zoogdieren (één van tabel 1 en één van tabel 2/3) aangetroffen. De overige soortgroepen zijn in dit kilometerhok niet onderzocht.

Figuur 2: Kilometerhok waarin het plangebied ligt (Natuurloket.nl, 2010)

Op basis van inventarisatiegegevens uit verschillende verspreidingsatlassen, rapportages, artikelen, enkele internetsites met ecologische gegevens en expert judgement is van het aanwezige biotoop en landschap een inschatting gemaakt over het voorkomen van beschermde soorten. Het betreft hier gegevens van de soortgroepen vaatplanten, zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, insecten en overige ongewervelden. Deze gegevens geven een globaal beeld van soorten in de ruime omgeving van het projectgebied.

2.3 Veldbezoek

Op 29 april 2010 is het projectgebied door een ecooloog van Oranjewoud bezocht. Het volledige plangebied en haar omgeving is bekeken. Gedurende het veldbezoek is een inschatting gemaakt van de aanwezige biotopen en de daarbij behorende beschermde natuurwaarden. Op de volgende pagina's is een impressie van de ecologische waarde van het plangebied gegeven door middel van een aantal foto's.

Het plangebied betreft deels een stuk grond met blank zand, welke momenteel gebruikt wordt als rangeerterrein voor freesasfalt en grondstoffen voor de wegverbreding. Een groot gedeelte betreft een braakliggend terrein met veel hoogteverschil, veenrijke zandhopen, enkele (regenwater)plassen en verschillende soorten vegetatie. Hoewel het terrein vrij klein is, maken de verschillen in biotopen het terrein geschikt voor veel verschillende soorten flora en fauna.

Fietspad, kanaal en bomenrij

Terrein zuidelijk van plangebied

Zandlichaam en freesasfalt

Zandlichaam en braakliggend gebied

Verschillende regenwatergevoede poelen in het plangebied

Gras en ruigteterreinen in plangebied met veel reliëf en enkele verticale zandwanden

Plangebied vanaf westzijde

Aansluiting overtollig regenwater op slootje

2.4 Waargenomen en te verwachten beschermde soorten

Naast de bureaustudie en het veldbezoek is voor de inschatting van de te verwachten soorten tevens gebruik gemaakt van de rapportage van Oranjewoud voor de verbreding van de N37 naar de A37 (Braad, 2005).

Vogels

Tijdens het veldbezoek zijn algemene vogels waargenomen, te weten buizerd, winterkoning, fazant, koolmees, heggenmus. Er zijn geen zeer bijzondere vogelsoorten waargenomen. Het biotoop ter plaatste van het plangebied (struweel van verschillende wilgen en kornoelje met veel bodembedekkende begroeiing van kruiden) is geschikt voor verschillende soorten (broed)vogels.

Zoogdieren

Gezien het reliëfrijke karakter van het plangebied en de sterke en op sommige plekken juist weinige begroeiing, worden verschillende soorten zoogdieren verwacht. Hierbij kan gedacht worden aan algemeen voorkomende kleine soorten zoogdieren als veldmuizen en spitsmuizen. Tijdens het veldbezoek zijn verschillende muizenholen waargenomen. Daarnaast zijn middelgrote zoogdieren zoals konijn en egel, maar ook bunzing, wezel en hermelijn te verwachten. Daarnaast kunnen grote zoogdieren zoals het ree het plangebied gebruiken als rust- of foerageergebied.

Boven het plangebied zijn jagende vleermuizen te verwachten, maar het plangebied heeft geen bijzondere waarde voor deze soorten. De in het gebied voorkomende vleermuissoorten maken naar alle waarschijnlijkheid gebruik van het kanaal en de naastliggende bomenrij als vlieg- en foerageerroute.

Amfibieën en reptielen

Het plangebied bevat enkele poelen met én zonder waterplanten, waarbij de poelen ook nog eens niet en wel begroeide oevers hebben. Gezien de habitatmogelijkheden worden voornamelijk algemeen en wijdverspreide amfibieënsoorten verwacht, zoals bruine kikker, kleine watersalamander en de gewone pad. Daarnaast kan het om de poelen liggende terrein goed gebruikt worden als landhabitat door amfibieën.

Volgens grootschalige gegevens van het RAVON is in de buurt van het plangebied de heikikker en poelkikker aangetroffen. De waterkwaliteit en oeverzone van de onbeschaduwde poelen is geschikt voor de poelkikker, maar de poelen zijn in feite te klein voor deze soort om zich thuis te voelen. Deze soort wordt daarom niet verwacht op de planlocatie. Ook voor de heikikker geldt dat het biotoop geschikt zou zijn, echter wordt

deze soort voornamelijk aangetroffen in veenachtige terreinen en ook wel in schraalgraslanden, duinvalleien, bosranden, langs meren en rivieren en in komkleigebieden. Het plangebied vormt geen onderdeel van dit soort terreinen of is hier op aangesloten en daarom wordt de heikikker niet in het plangebied verwacht.

De poeltjes, venige zandhopen en schrale maar ook dichte vegetatie vormen een geschikt biotoop voor reptielen. Volgens de literatuur komen verschillende beschermde reptielsoorten in de omgeving van het plangebied voor, zoals gladde slang, ringslang, adder en levendbarende hagedis. Het plangebied zelf is gecontroleerd op de aanwezigheid van geschikt biotoop voor deze reptielsoorten.

Voor de levendbarende hagedis, welke onder andere voorkomt in structuurrijke bermen en ruigten, vormt het plangebied een geschikt biotoop. Ook de ringslang komt mogelijk voor, gezien zijn voorkeur voor de combinatie van water, een zonnig talud en de mogelijkheid om droog en vorstvrij te overwinteren in combinatie met voldoende rust (geen verstoring door recreatie). De gladde slang (voorkeur voor heide, hoogveen en stuwwallen) en de adder (voorkeur voor hoogveen, vochtige heide en open bossen/bosranden) komen naar verwachting niet voor in het plangebied, aangezien het biotoop ter plaatse niet geschikt is voor deze soorten.

Insecten

Tijdens het veldbezoek zijn verschillende vlinders waargenomen. Het plangebied lijkt ook een geschikt, zij het klein, leefgebied voor vlinders te zijn. De enige beschermde vlindersoort die in de buurt van het plangebied voorkomt is het heideblauwtje. Aangezien deze gebonden is aan heideterreinen en dan voornamelijk de overgang van droge naar natte heide, wordt hij niet in het plangebied verwacht.

Vaatplanten

Op het moment waarop het veldbezoek plaats vond, begonnen de meeste planten net uit te lopen of waren nog niet begonnen met uitlopen. Wel was duidelijk dat er verschillende typen vegetaties voorkomen in het plangebied, namelijk schrale vegetaties met duizendblad en speerdistel (op zanderige plekken), rijke vegetaties met grote brandnetel en ridderzuring (op veraarde veenbodems) en zure watervegetaties met waterranonkel en pitrus (in de regenwatergevoede poelen). Op basis van terreingesteldheid is het mogelijk dat er ook iets zeldzamere plantensoorten (tabel 1-soorten) van de Flora- en faunawet voorkomen, zoals grasklokje, welke onder een algemene vrijstelling vallen. In een inventarisatierapport van Van Schaijk (2005) wordt melding gemaakt van de vondst van een klokjesgentiaan in de wegbermen van de A37. Aangezien deze soort voorkomt in blauwgrasland, tussen kort gras, heide en veenmoerassen op natte, zure grond, wordt niet verwacht dat deze soort in het plangebied te vinden is. Strikt beschermde plantensoorten worden niet in het plangebied verwacht.

Vissen, paddenstoelen, (korst)mossen en overige ongewervelden.

Aangezien het plangebied qua biotoop geen bijzondere waarde lijkt te hebben voor beschermde vissen, paddenstoelen, (korst)mossen en ongewervelden en aangezien uit literatuur blijkt dat beschermde diersoorten uit deze soortgroepen niet aanwezig zijn in de buurt van het plangebied, worden zij niet verwacht in het plangebied.

2.5 Conclusies natuurwaarden

Uit de bureaustudie en het terreinbezoek komt naar voren dat in en in de directe omgeving van het plangebied beschermde diersoorten worden verwacht. Het gaat dan

met name om soorten die algemeen in Nederland voorkomen, maar ook om zwaarder beschermde diersoorten.

In de omgeving komen heikikker, poelkikker, gladde slang, ringslang, adder en levendbarende hagedis voor. Het plangebied vormt alleen een geschikt biotoop voor de ringslang en levendbarende hagedis. Daarnaast komen mogelijk licht beschermde plantsoorten voor in het plangebied (tabel 1-soorten).

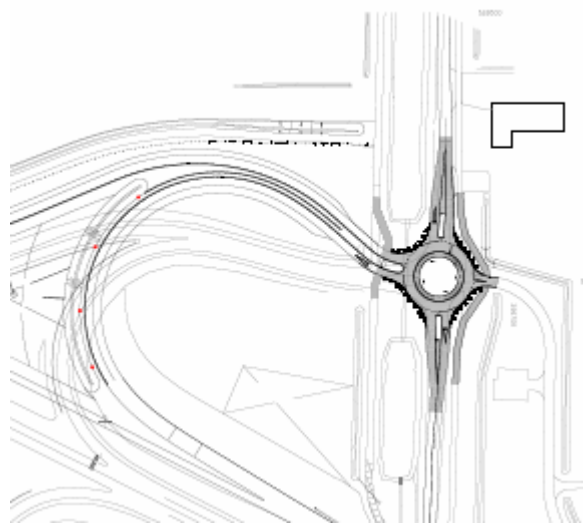
In het plangebied worden geen andere beschermde soorten verwacht. Alle vogelsoorten zijn beschermd in het broedseizoen en er zijn verschillende soorten broedvogels in en rond het plangebied te verwachten. Voor verschillende licht beschermde zoogdieren en amfibieën heeft het plangebied een functie, maar zeldzame soorten worden niet verwacht.

Het plangebied maakt geen onderdeel uit of ligt in de buurt van gebieden welke beschermd zijn in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Het plangebied ligt tevens niet in of nabij de (provinciale) Ecologische Hoofdstructuur. Daarom is toetsing op effecten van de voorgestane ingreep op de wezenlijke waarden van de EHS niet nodig.

3 Toetsing effecten voorgenomen ingrepen

3.1 Beschrijving ingreep

Het plangebied (zoals weergegeven in figuur 1) dient een nieuwe bestemming te krijgen welke passend is voor een afrit. Ter plaatste van het plangebied zullen een tweetal wegen komen te liggen, één oprit en één afrit, en wordt een wegberm aangelegd. De nieuwe ligging van de wegen is weergegeven in Figuur 3. Slechts een deel van de nieuwe oprit loopt over het plangebied van het nieuwe bestemmingsplan.

Figuur 3: Exacte ligging nieuwe op- en afrit A37 bij Zwartemeer.

Op dit moment is in een klein deel van het plangebied al een zandlichaam met blank zand aanwezig. In de rest van het plangebied zal, voor zover noodzakelijk, ten behoeve van de aanleg van de wegdelen de vegetatie worden verwijderd en de poelen worden gedicht. Hierna zal ook hier een zandlichaam als ondergrond worden opgebracht, waarna met asfalteermachines de wegen worden aangebracht. De huidige terreinkenmerken zullen hierbij dus ten dele verloren gaan.

De huidige aanwezige afrit zal deels worden verwijderd en worden omgezet in wegbermen, dan wel worden aangesloten op het al aanwezige extensief beheerde grasveld. Deze laatste ingreep valt echter buiten het beschouwde projectgebied.

3.2 Effecten op beschermde soorten

Uit de bureaustudie en het terreinbezoek blijkt dat in het plangebied enkele algemeen beschermde soorten verwacht worden en een aantal zwaarder beschermde soorten. Per soortgroep zijn de mogelijke effecten van de voorgenomen ingrepen in beeld gebracht. Zo nodig zijn mitigerende maatregelen voorgesteld in paragraaf 3.3.

Vogels

Er worden verschillende soorten vogels in het plangebied verwacht. Het volledige plangebied is vanwege zijn verschil in aanwezige biotopen, geschikt als broedbiotoop. Verstoring van broedende vogels leidt voor de meeste soorten tot negatieve effecten,

zoals het in de steek laten van eieren of jongen. Door gebruik te maken van mitigerende maatregelen (paragraaf 3.3), wordt voorkomen dat het voortbestaan van de populaties vogels significant wordt beïnvloed.

De nieuwe terreininrichting heeft tot gevolg dat het broedbiotoop zoals het nu aanwezig is deels verloren gaat. Dit betekent een verlaging van het beschikbare broedbiotoop voor de vogelsoorten die hiervan gebruik maken. Aangezien de oppervlakte van het plangebied gering is en dergelijke biotopen meer in de omgeving voorkomen, wordt hierdoor geen negatief effect verwacht op de vogelpopulatie. Zolang aan de zorgplicht wordt voldaan wordt er geen negatief effect op broedvogels verwacht.

De gunstige staat van instandhouding van de in het onderzoeksgebied voorkomende vogels komt als gevolg van de voorgenomen plannen niet in gevaar, mits met de mitigerende maatregelen wordt rekening gehouden.

Zoogdieren

In het plangebied komen naar verwachting verschillende algemeen beschermde zoogdieren voor. De ingreep zal naar verwachting effect hebben op in het plangebied voorkomende, meer algemene soorten zoals wezel en konijn. Dergelijke soorten zullen, indien zij aanwezig zijn in het plangebied, door de werkzaamheden het projectgebied verlaten. De kans dat ze gedood of verwond raken door de ontwikkeling is niet waarschijnlijk. Kleinere soorten, zoals muizen, zijn bij het vergraven van het terrein kwetsbaarder. Voor deze soorten geldt echter een algehele vrijstelling, mits voldaan wordt aan de zorgplicht (zie paragraaf 4.2). Gezien de hoeveelheid geschikt biotoop in de omgeving wordt door de werkzaamheden geen negatief effect op de populatie verwacht. Geschikt biotoop komt tevens terug voor deze soorten op de locatie waar de huidige afrit deels ligt en welke opnieuw wordt ingericht.

Wat betreft vleermuizen is er *geen* risico van verstoring, deze soorten jagen alleen boven het terrein. Het plangebied en omgeving behoudt zijn functie als foerageergebied voor vleermuizen. Er zijn geen vaste verblijfplaatsen of migratieroutes in het plangebied aanwezig die verstoord of aangetast worden of verloren gaan.

De gunstige staat van instandhouding van de in het onderzoeksgebied voorkomende zoogdieren komt als gevolg van de voorgenomen plannen niet in gevaar.

Amfibieën en reptielen

In het projectgebied worden enkele algemeen voorkomende amfibieënsoorten verwacht. Van deze soorten maken soorten zoals gewone pad en kleine watersalamander alleen in de voortplantingsperiode (voorjaar) gebruik van het water. De rest van het jaar zijn zij op het land te vinden, op vochtige en beschaduwde plaatsen. Overdag verschuilen zij zich vaak onder stenen, struiken of in hopen. De bastaardkikker bijvoorbeeld, is veel sterker gebonden aan water. Bij gevaar zullen deze kikkers het water invluchten. Daar zijn ze zeer mobiel en kunnen dan het gevaar ontwijken. Deze kikkers overwinteren voornamelijk in het water.

De herinrichting van het terrein heeft invloed op deze amfibieën, aangezien het huidig aanwezig habitat deels verloren gaat. De aanwezige amfibieënsoorten zijn vrij mobiel en kunnen daarom vluchten naar het naastgelegen terrein, indien de werkzaamheden plaatsvinden in hun mobiele periode. Wanneer de werkzaamheden in de zomer worden uitgevoerd zijn de amfibieënsoorten actief en kunnen zij gemakkelijk vluchten. Individuen die zich nog in het gebied bevinden lopen de kans gedood te worden. Dit heeft echter geen negatief effect op de amfibieënpopulaties, aangezien het om individuen gaat. Daarnaast geldt een algemene vrijstelling voor deze soorten, mits voldaan wordt aan de zorgplicht (paragraaf 4.2).

In de buurt van het plangebied komen naar verwachting beschermde reptielen voor. Bij reptielen wordt ervan uitgegaan dat, indien aanwezig, zij bij de start van de werkzaamheden het plangebied zullen verlaten, mits de terreininrichting plaatsvindt in de periode waarin de reptielsoorten actief zijn.

De levendbarende hagedis overwintert in grote pollen gras, onder boomstronken of in hopen onder de grond, in de periode van oktober tot maart. De ringslang overwintert op droge, vorstvrije locaties in combinatie met voldoende rust, in de periode november tot en met maart. Door gebruik te maken van mitigerende maatregelen (paragraaf 3.3), wordt voorkomen dat het voortbestaan van de reptielenpopulatie significant wordt beïnvloed.

Wanneer er werkzaamheden in of rond de biotopen van reptielen plaats vinden, kan verstoring van deze reptielen optreden. Daarnaast wordt het plangebied na inrichting ongeschikt voor reptielen en is er dus sprake van biotoopverlies.

Mogelijke verstoring en vernietiging van biotopen van strikt beschermde diersoorten zijn ontheffingsplichtig. Om deze reden is aanvullend onderzoek naar het al dan niet voorkomen van reptielen noodzakelijk.

De gunstige staat van instandhouding van de in het onderzoeksgebied voorkomende amfibieën komt als gevolg van de voorgenomen plannen niet in gevaar, mits de mitigerende maatregelen worden uitgevoerd. Het voorkomen van de zwaar(der) beschermde levendbarende hagedis en ringslang kan niet worden uitgesloten. Een nader onderzoek naar het voorkomen van het de genoemde reptielsoorten is vereist.

Vaatplanten

In het gebied komen mogelijk beschermde vaatplanten voor. Het gaat hierbij om tabel 1-soorten van de Flora en faunawet, zoals het grasklokje. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling, mits voldaan wordt aan de zorgplicht (zie paragraaf 4.2).

De gunstige staat van instandhouding van de in het onderzoeksgebied voorkomende amfibieën en reptielen komt als gevolg van de voorgenomen plannen niet in gevaar, mits de mitigerende maatregelen worden uitgevoerd.

3.3 Mitigerende maatregelen

Om tijdens de werkzaamheden, zoals graafwerkzaamheden, flora en fauna niet te verstoren zijn mitigerende maatregelen vereist. Deze maatregelen zijn voornamelijk gericht op de uitvoeringsperiode en werkwijze. Per soortgroep is een advies met betrekking tot deze mitigerende maatregelen gegeven.

Vogels

Verstoring van broedende vogels leidt voor de meeste soorten tot negatieve effecten, zoals het in de steek laten van eieren of jongen. Vanuit de Flora- en faunawet is het daarom verboden om broedende vogels te verstoren. Hiervoor kan ook geen ontheffing worden verkregen. In de praktijk betekent dit dat bosschages en bomen niet tijdens het broedseizoen gekapt mogen worden. Om te voorkomen dat tijdens de lente broedvogels zich gaan vestigen waardoor de werkzaamheden moeten worden stilgelegd, is het aan te raden het kappen van bomen en verwijderen van ondergroei *voor* het broedseizoen uit te voeren. Globaal loopt het broedseizoen van circa 15 maart t/m circa 15 juli. Wanneer in deze periode groen verwijderd moet worden is het aan te raden om alsnog een ecooloog het plangebied te laten controleren op broedende vogels, aangezien vele soorten al in februari op eieren kunnen zitten.

Zoogdieren

Om de negatieve effecten op kleine zoogdieren te verminderen wordt aanbevolen om de (graaf)werkzaamheden vanuit één richting te starten, zodat dieren kunnen vluchten. Er worden alleen algemeen voorkomende zoogdieren, zoals een aantal muizensoorten, verwacht. Het wordt aanbevolen om ten behoeve van de winterslaap van een aantal zoogdieren, buiten hun inactieve periode te werken.

Reptielen

Verstoring van reptielen in winterrust leidt voor deze soorten tot negatieve effecten. Daarom is het aan te raden om alvorens deze soorten in winterrust gaan, het terrein voor hen onklaar te maken. Hiervoor dient het verwijderen van de begroeiing voor de winterrust plaats te vinden. Globaal loopt deze rustperiode van oktober tot en met maart. Daarnaast dient ten behoeve van reptielen één kant op gewerkt te worden bij (graaf)werkzaamheden.

Conclusie uitvoeringsperiode

Wanneer bovenstaande werkperiodes in acht worden genomen, kunnen de werkzaamheden in augustus worden gestart. Indien de locatie waar werkzaamheden staan gepland onklaar zijn gemaakt voor reptielen, kan doorgewerkt worden tot november. Langer doorwerken is niet wenselijk, aangezien er rekening dient te worden gehouden met de winterperiode waarin veel soorten inactief zijn.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusie

In het plangebied komt een aantal beschermde soorten voor. Het gaat om enkele meer algemeen voorkomende soorten die onder het lichtste beschermingsregime (tabel 1) van de Flora- en faunawet vallen, zoals konijn en veldmuis. Ook komen er zwaarder beschermde reptielen (tabel 2/3) en (in hun broedseizoen beschermde) vogelsoorten (tabel 3) voor.

Voor broedvogels (tabel 3) geldt dat, indien aan de gestelde voorschriften wordt voldaan, er geen negatief effect zal optreden.

Voor de strenger beschermde levendbarende hagedis (tabel 2) en de streng beschermde ringslang (tabel 3) gaat het om verstoring en verlies van het habitat van tabel 2 en 3-soorten en zal ten minste een ontheffing moeten worden aangevraagd. Voor deze soorten geldt het strengste toetsingskader, waarbij moet worden aangetoond dat er sprake is van een in of bij de wet genoemd belang, er geen alternatieven zijn en de beoogde ontwikkeling geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Om antwoord te kunnen geven op deze vragen zal eerst geïnventariseerd moeten worden of deze soorten daadwerkelijk in het plangebied voorkomen door middel van een aanvullend onderzoek.

Aan de hand van deze inventarisatie kan het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie mogelijk een ontheffing, onder voorwaarden, verlenen.

Voor meer algemene soorten zoogdieren, de zogenaamde tabel 1-soorten van de Flora- en Faunawet (zoals het konijn), geldt een algemene vrijstelling. Wel dient er rekening te worden gehouden met de zorgplicht, die ook voor deze soorten geldt. Deze wordt in de volgende paragraaf toegelicht.

4.2 Zorgplicht

Voor alle beschermde soorten, dus ook voor de soorten die zijn vrijgesteld van de ontheffingsplicht, geldt een zogenaamde 'algemene zorgplicht' (art. 2 Flora- en faunawet). Deze zorgplicht houdt in dat de initiatiefnemer passende maatregelen neemt om schade aan beschermde soorten te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het niet verontrusten of verstoren in de kwetsbare perioden zoals de winterslaap, de voortplantingstijd en de periode van afhankelijkheid van de jongen. In dit geval verdient het aanbeveling het plangebied voor de winter te maaien en het maaisel op te ruimen, zodat hierin geen soorten in winterslaap gaan.

De kwetsbare perioden voor de verschillende soortgroepen zijn niet alle gelijk. Als 'veilige' periode voor alle groepen geldt in het algemeen de periode van eind augustus tot november, de periode waarin de voortplantingstijd achter de rug is en dieren als egel en amfibieën nog niet in winterslaap zijn. Indien een locatie in die periode gemaaid wordt, kan daarna gedurende het winterseizoen en het daarop volgende voorjaar probleemloos worden gewerkt.

Indien vooraf bekend is dat werkzaamheden moeten worden uitgevoerd binnen de kwetsbare perioden van de betreffende soorten, is het zaak ervoor te zorgen dat het gebied tegen die tijd ongeschikt is als leefgebied voor die soorten. Zo kan bijvoorbeeld vegetatie gedurende het groeiseizoen kort gemaaid worden, zodat er geen vogels gaan broeden en het tegen de winter ook ongeschikt is voor kleine zoogdieren die in winterslaap gaan.

Indien tijdens de uitvoering van de werkzaamheden beschermde soorten worden waargenomen dienen maatregelen te worden genomen om schade aan deze individuen zo veel mogelijk te beperken (bijvoorbeeld wegvangen en verplaatsen).

Voorafgaand aan de werkzaamheden dient te worden geïnventariseerd hoe de instandhouding van populaties beschermde planten kan worden gewaarborgd. Afhankelijk van de ecologie en voortplanting van de soort (bollen, knollen, zaad), worden de planten opgenomen, eventueel eerst in depot gezet en (naderhand) op adequate wijze uitgezet.

4.3 Voorbehoud

De voorliggende natuurtoets is gebaseerd op beperkte inventarisatiegegevens van derden, een éénmalig veldbezoek en literatuuronderzoek.

Deze gegevens geven geen garantie dat tijdens de uitvoering van de werkzaamheden geen (andere) beschermde soorten kunnen worden waargenomen. Natuur is vaak verrassend. Om de risico's zo veel mogelijk te verkleinen wordt aanbevolen om vlak voordat de werkzaamheden beginnen, het terrein te controleren op de aanwezigheid van (andere) beschermde soorten.

Geraadpleegde bronnen

Literatuur

- Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Braad, M.L., 5 juli 2005. Natuurtoets verbreding N37, onderzoek naar beschermde natuurwaarden. Oranjewoud, Oosterhout.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002. De Nederlandse Libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Schaijck van E.J.M., 1991. De vegetatie van de bermen langs de rijkswegen in Drenthe, van *Holcus lanatus* tot *Dactylorhiza maculata*. Rijkswaterstaat Directie Drenthe.

Internet

- maps.Google.nl
- www.Naturalis.nl
- www.Natuurloket.nl
- www.RAVON.nl
- www.SOVON.nl
- www.Telmee.nl
- www.Vleermuis.net
- www.Waarneming.nl
- www.Zoogdiervereniging.nl

Bijlage 1: Natuurwetgeving

De Nederlandse natuurwetgeving valt uiteen in gebiedbescherming en soortbescherming. In het geval van de locatie in dit rapport is alleen de soortbescherming van toepassing.

Flora- en faunawet

De soortbescherming is opgenomen in de Flora- en faunawet. Deze wet omvat ook de bescherming van Habitatrichtlijnsoorten buiten de aangewezen Speciale Beschermingszone (SBZ) welke zijn vermeld in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. De Flora- en faunawet regelt de bescherming van de opgenomen soorten tegen plukken, uitsteken, opsporen, verstoren, doden en vervoeren. Deze bescherming geldt overal in Nederland, ook in de beschermde gebieden. De soortbescherming kent op zich geen externe werking, maar voor enkele soorten worden de begrippen in de Flora- en faunawet ruimer uitgelegd, bijvoorbeeld voor vleermuizen. Afhankelijk van de betreffende soorten worden projecten getoetst aan de directe invloed op beschermde waarden binnen de grenzen van het projectgebied. Daarbij moet echter wel rekening worden gehouden met de functionele omgeving van een soort. Een verblijfplaats van een soort staat niet los van zijn directe omgeving. Verstoring van de directe omgeving leidt voor veel soorten tot verstoring van de verblijfplaats. De grootte van die directe omgeving is soortafhankelijk en terreinafhankelijk en kan de grenzen van het projectgebied overschrijden. De toetsing besteedt onder andere aandacht aan deze aspecten.

In het kader van de Flora- en faunawet wordt een groot scala aan dier- en plantsoorten beschermd. De aanvankelijke ruime bescherming van een grote groep gewervelde dieren (o.a. zoogdieren en vogels) en een beperkte groep ongewervelden (o.a. enkele vlindersoorten en libellensoorten) in Nederland is met ingang van het nieuwe Vrijstellingenbesluit¹ genuanceerd. Op basis van dit besluit zijn drie categorieën beschermde soorten te onderscheiden, gegroepeerd in drie tabellen.

Tabel 1. Algemeen voorkomende soorten, waarvoor een vrijstelling geldt voor overtredingen van artikel 8 t/m 12 bij de uitvoering van ruimtelijke ontwikkeling en bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik.

Tabel 2. Overige soorten, die minder algemeen voorkomen en veelal zeldzaam zijn of bedreigd. Voor deze soorten geldt een vrijstelling wanneer gewerkt wordt met behulp van een door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie goedgekeurde gedragscode. In deze categorie vallen ook alle vogelsoorten. De vrijstelling is alleen van toepassing op werkzaamheden als 'bestendig beheer en onderhoud', 'bestendig gebruik' of 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'. Wanneer niet volgens een dergelijke gedragscode wordt gewerkt of als het andere ingrepen betreft, is een ontheffing nodig. De ontheffing voor deze soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'. Zonder gedragscode vallen broedvogels niet hieronder, maar onder het zwaardere toetsingsregiem, genoemd onder 3.

¹ Besluit van 10 september 2004, houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen. Dit besluit is sinds eind februari 2005 van kracht.

Tabel 3. Strikt beschermde soorten die zeldzaam en veelal bedreigd zijn. Hieronder vallen tevens de soorten die zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik' als gewerkt wordt conform een goedgekeurde gedragscode. Als het andere werkzaamheden betreft of als niet gewerkt wordt conform een gedragscode moet voor deze soorten een ontheffing worden aangevraagd. Voor deze soorten geldt een streng toetsingskader waarbij moet worden aangetoond dat er sprake is van een in of bij de wet genoemd belang, er geen alternatieven zijn en de ingreep geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.